

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУВАЛЬНИХ ТА КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

У статті розглянуто проблему формування проєктувальних та конструктивних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін в умовах інформаційного суспільства. Надано визначення проєктувальних і конструктивних умінь учителів гуманітарних дисциплін та уточнено склад даних умінь з огляду на вимоги інформаційного суспільства. Визначено роль інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування проєктувальних і конструктивних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін та запропоновано систему вправ, спрямованих на їх формування, з використанням ІКТ.

Ключові слова: професійна підготовка, проєктувальні вміння, конструктивні вміння, майбутні вчителі, гуманітарні дисципліни, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. Планування навчально-виховного процесу є одним із ключових аспектів педагогічної діяльності вчителя, від якого безпосередньо залежить ефективність навчально-виховної діяльності та її кінцевий результат. Інформаційне суспільство, в процесі становлення якого ми наразі знаходимося, суттєво змінило стиль праці сучасного вчителя, надало йому додаткові можливості в застосуванні новітніх засобів навчання, пошуку необхідної інформації, створенні навчально-методичних матеріалів, впровадженні інтерактивних методів навчання тощо. Дані зміни відобразилися і на плануванні вчителем уроків та позакласних заходів. Все більше учителів проводять уроки в комп'ютерних класах, працюють з педагогічними програмними засобами та Інтернет-ресурсами, створюють власні блоги, користуються розробками та планами уроків з Інтернету, розробляють власні навчально-методичні електронні матеріали, заохочують учнів до участі в онлайн-проєктах, використовують засоби інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для самоосвіти. Інформаційне суспільство надає сучасному вчителю справжній арсенал новітніх засобів, які можуть допомогти йому в плануванні навчально-виховного процесу на різних рівнях, починаючи з фрагменту уроку тривалістю декілька хвилин і закінчуючи курсом із навчальної дисципліни, розрахованим на цілий навчальний рік. Але наявність сучасних засобів ще не гарантує вчителю ефективність навчального процесу – потрібно навчитися користуватися цими засобами відповідно до навчальних цілей, індивідуальних та вікових особливостей учнів тощо. Саме тому настає потреба в уточненні складу педагогічних умінь вчителя, пов'язаних із плануванням навчально-виховного процесу, в умовах інформаційного суспільства та створення технології формування даних умінь в системі професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення складу професійно-педагогічних умінь, пов'язаних із плануванням навчально-виховного процесу, висвітлена, передусім, в роботах учених, які класифікують педагогічні вміння вчителя за компонентами педагогічної діяльності (Н. В. Кузьміна, В. О. Сластьонін, О. А. Абдуліна, О. І. Бульвінська, О. А. Дубасенюк, С. І. Кисельгоф тощо). Підготовка вчителя до використання ІКТ висвітлена в працях Л. І. Морської, Л. Ф. Панченко, О. М. Снігур, Р. С. Гуріна та інших. Проте, такий аспект як формування проєктувальних та конструктивних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін (далі – ГД) в умовах інформаційного суспільства висвітлено, на нашу думку, недостатньо.

Мета статті – визначити склад проєктувальних та конструктивних умінь, необхідних майбутнім учителям гуманітарних дисциплін для планування навчально-виховного процесу в умовах інформаційного суспільства, та розробити технологію їх формування з використанням ІКТ у системі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Передусім, варто зазначити, що у психолого-педагогічній літературі зустрічаються різні терміни для позначення умінь, пов'язаних із плануванням навчально-виховного процесу. Частина дослідників називає вищезгадані вміння проєктувальними (О. А. Абдуліна, О. І. Бульвінська, С. В. Зверева, Ю. І. Пасов та деякі інші), інші вчені надають перевагу терміну "конструктивні вміння" (В. О. Сластьонін, А. А. Мотков, Є. Б. Єлканов, О. І. Щербаков тощо), третя група педагогів відділяє окремо проєктувальні та конструктивні вміння (Н. В. Кузьміна, С. І. Кисельгоф, О. А. Дубасенюк, Г. А. Засобіна, Л. Ф. Панченко, Л. І. Морська та ін.). Крім того, існують деякі розбіжності у визначенні даних груп умінь.

Так, Н. В. Кузьміна вважає, що проєктувальний компонент педагогічної діяльності пов'язаний із уміннями в галузі формулювання системи кінцевих цілей та стратегічних завдань, а також із плануванням діяльності учнів на тривалий термін. Конструктивний компонент педагогічної діяльності включає в себе уміння в галузі формулювання тактичних завдань, а саме: уміння відбору та композиції

змісту інформації, яка має бути засвоєною учнями; уміння проектування діяльності учнів, в якій дана інформація може бути засвоєна; вміння проектування власної майбутньої діяльності та поведінки в процесі взаємодії з учнями [1: 12]. Таким чином, дослідник відокремлює проєктувальні та конструктивні професійно-педагогічні вміння.

В. О. Сластьонін у своїх працях вживає термін "конструктивні уміння", які він поділяє на три групи: конструктивно-змістовні, конструктивно-оперативні та конструктивно-матеріальні. Конструктивно-змістовні уміння пов'язані з відбором, аналізом, синтезом та структуруванням навчально-виховного матеріалу відповідно до цілей навчання та виховання, досвіду учнів, дидактичних завдань уроку тощо. Конструктивно-оперативні вміння охоплюють уміння планувати структуру дій учнів, розвиток окремої особистості та колективу, добирати методи навчання та виховання, володіти прийомами та засобами педагогічної техніки в змінних ситуаціях тощо. Конструктивно-матеріальні вміння передбачають проєктування матеріальної бази для навчально-виховної роботи [2: 75]. Отже, вчений не виділяє окремо проєктувальні вміння, але до складу конструктивних умінь за його класифікацією входять й уміння, пов'язані з постановкою стратегічних завдань навчання та виховання, які відповідають проєктувальному компоненту педагогічної діяльності у класифікації Н. В. Кузьміної.

О. І. Бульвінська у складі дидактичних умінь вчителя також виділяє конструктивні вміння, які вона, в свою чергу, поділяє на проєктувальні та власне конструктивні. Проєктувальні вміння, на її думку, пов'язані з моделюванням всього навчального процесу та підготовкою уроків з цілої теми, в той час як власне конструктивні вміння необхідні для моделювання окремого уроку [3: 7]. Таким чином, за її класифікацією проєктувальні вміння входять до складу конструктивних дидактичних умінь.

Оскільки вчитель гуманітарних дисциплін повинен здійснювати гуманітарну місію, цікавим для нас є дослідження А. П. Вірковського, автора спецкурсу "Становлення гуманної особистості", який, поряд з іншими професійними вміннями, виділяє окремо проєктивні та конструктивні вміння вчителя, які необхідні для формування гуманістичного ідеалу учнів. До проєктивних умінь він відносить: уміння формувати провідні цілі, завдання та напрямки гуманістичного виховання учнів; уміння моделювати зміст, форми, засоби та методи гуманістичного виховання; уміння моделювати власну педагогічну діяльність в контексті збагачення досвіду гуманістичної поведінки. Конструктивні уміння пов'язані з конструюванням системи форм і методів організації гуманістичного виховання та конструюванням виховуючих ситуацій, побудованих на правильній ієрархії матеріальних та духовно-моральних цінностей [4: 121].

Проаналізуємо також точку зору Ю. І. Пасова щодо складу проєктувальних умінь вчителя іноземної мови (ІМ). Дослідник не виділяє конструктивні вміння в окрему групу, але проєктувальні вміння трактує як вміння вчителя грамотно планувати навчально-виховний процес на будь-якому рівні (уроку, циклу уроків, чверті та курсу), що по суті передбачає володіння вчителем і вміннями, які відносяться до конструктивного компоненту педагогічної діяльності за Н. В. Кузьміною. При цьому Ю. І. Пасов виділяє основні чотири групи вищезгаданих умінь: уміння дотримуватись цілеспрямованості уроку (циклу, курсу); уміння дотримуватись цілісності уроку (циклу, курсу); уміння дотримуватись динамічності навчання на уроці (у циклі уроків, на протязі всього курсу); уміння дотримуватись зв'язності уроку (циклу, курсу) [5: 132].

Крім того, в інформаційному суспільстві настає потреба в оволодінні вчителем специфічних умінь, пов'язаних із використанням ІКТ. Так, Л. Ф. Панченко описує склад загальнопедагогічних умінь, необхідних учителю української мови та літератури для використання нових інформаційних технологій (НІТ), до яких вона відносить гностичні, конструктивні, проєктувальні, організаторські та комунікативні уміння. Проєктувальні вміння у використанні НІТ вона визначає як уміння, пов'язані з плануванням навчально-виховного процесу, з використанням НІТ у викладанні української мови та літератури. Конструктивні вміння у використанні НІТ пов'язані з відбором інформації, представленої за допомогою ІКТ, та розробкою педагогічних програмних засобів (ППЗ) для використання на заняттях з української мови та літератури [6: 44-45].

Склад професійно-педагогічних умінь вчителя іноземних мов, пов'язаних із використанням ІКТ, висвітлюється в дослідженнях Л. І. Морської. До даного складу дослідником включені як проєктувальні, так і конструктивні вміння. Проєктувальні вміння включають в себе вміння визначати відповідність навчального програмного забезпечення меті та завданням конкретного уроку, планувати урок чи цикл уроків із використанням ІКТ, передбачати результати діяльності учнів в умовах використання ІКТ, визначати відповідність змісту та можливостей комп'ютерної навчальної програми віковим та індивідуальним особливостям учнів. Конструктивні вміння передбачають вміння вчителя визначати мету та завдання використання ІКТ у навчанні ІМ, ефективно вводити ІКТ у процес навчання ІМ, організувати урок, цикл уроків та позакласну роботу учнів із використанням ІКТ, розробляти інформаційно-методичне забезпечення для навчання ІМ з використанням ІКТ тощо [7: 60].

Аналіз педагогічної літератури засвідчив, що, незважаючи на деякі розбіжності у визначенні сутності та складу проєктувальних та конструктивних умінь, всі дослідники єдині у тому, що сучасний учитель повинен володіти цілим комплексом педагогічних умінь, пов'язаних із плануванням навчально-

виховного процесу на всіх його рівнях. У нашому дослідженні ми дотримуватимемось точки зору тих дослідників, які розрізняють проєктувальні та конструктивні вміння. Під **проєктувальними вміннями** ми будемо розуміти вміння, пов'язані з постановкою стратегічних задач та плануванням навчально-виховної діяльності на рівні курсу навчання та циклу уроків. **Конструктивні вміння** у нашому трактуванні – це вміння, пов'язані з формулюванням тактичних задач та плануванням педагогічної діяльності на рівні окремого уроку та виховного заходу.

Для визначення сутності та складу проєктувальних та конструктивних умінь вчителя ГД в умовах інформаційного суспільства ми опиратимемось на наші попередні дослідження, де нами було визначено склад професійних умінь майбутніх учителів ГД. Відповідно до завдань, які наразі стоять перед учителями ГД, було виділено наступні **класи умінь**:

I клас умінь – **загальнопедагогічні** вміння, які спрямовані на вирішення загальнопедагогічних завдань учителів незалежно від профілю;

II клас умінь – **гуманітарно орієнтовані** вміння, спрямовані на вирішення завдань, специфічних для всіх учителів гуманітарного профілю;

III клас умінь – **предметно-методичні** вміння, спрямовані на вирішення методичних завдань, характерних для вчителя конкретної гуманітарної дисципліни.

Професійні вміння вчителя ГД в інформаційному суспільстві ми визначили як володіння гнучкою системою усвідомлених, цілеспрямованих, взаємопов'язаних розумових і практичних дій, які дозволяють учителю ГД успішно виконувати навчально-виховні функції на загальнопедагогічному, гуманітарно орієнтованому та предметно-методичному рівнях, використовуючи традиційні та інноваційні технології, у т. ч. інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), в умовах, що змінюються. Відповідно кожний клас умінь включає в себе наступні **групи умінь**, які класифіковано за компонентами педагогічної діяльності вчителя: гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські та комунікативні [8: 150-151].

Таким чином, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та опираючись на власні дослідження, ми визначили **проєктувальні вміння вчителя ГД в інформаційному суспільстві** як **систему загальнопедагогічних, гуманітарно орієнтованих та предметно-методичних умінь**, пов'язаних із постановкою стратегічних задач та плануванням навчально-виховної діяльності на рівні курсу навчання та циклу уроків, використовуючи традиційні та інноваційні технології, у т. ч. ІКТ, в умовах, що змінюються. **Конструктивні вміння вчителя ГД в інформаційному суспільстві** визначатимемо як **систему загальнопедагогічних, гуманітарно орієнтованих та предметно-методичних умінь**, пов'язаних з формулюванням тактичних задач та плануванням педагогічної діяльності на рівні окремого уроку та виховного заходу, використовуючи традиційні та інноваційні технології, у т. ч. ІКТ, в умовах, що змінюються.

Крім того, поряд із традиційними вміннями, які не пов'язані безпосередньо з використанням ІКТ (називатимемо такі вміння універсальними), ми виділили так звані "наскрізні" **інтегральні інформаційно-практичні вміння**, під якими розуміємо вміння використовувати ІКТ у професійній діяльності вчителя та які включають у себе два компоненти: суто інформаційний (пов'язаний із аналізом та відбором інформації) та прикладний (пов'язаний із практичним використанням інформації, представленої засобами ІКТ) [8: 151]. Оскільки дані вміння є інтегральними, вони входять у склад кожного компоненту педагогічної діяльності та відповідно є складовими частинами всіх груп умінь, в тому числі проєктувальних та конструктивних.

Більш детально склад **проєктувальних умінь** вчителя ГД (на прикладі вчителя іноземних мов) представлено у таблиці 1.

Більш детально склад **конструктивних умінь** вчителя ГД (на прикладі вчителя іноземних мов) представлено у таблиці 2.

При розробці технології формування вищезазначених умінь ми враховували те, що формування будь-яких педагогічних умінь є поступовим процесом і включає наступні етапи (класифікація за О. А. Остряньською): 1) мотиваційно-пізнавальний, мета якого – усвідомлення цілей дії і пошук способів її виконання; 2) тренувально-виконавчий (використання набутих знань про спосіб виконання дії, але в незмінних чітко визначених ситуаціях); 3) рефлексивно-творчий (творче використання набутих умінь у змінних ситуаціях) [9: 14]. Тому для класифікації вправ, спрямованих на формування проєктувальних та конструктивних умінь вчителя ГД, в якості основного критерію ми висунули етапи формування професійно-педагогічних умінь, згідно з яким нами виділено: мотиваційно-пізнавальні вправи, тренувально-виконавчі вправи та рефлексивно-творчі вправи. В якості додаткових критеріїв класифікації вправ для формування вищезазначених умінь ми вважаємо доцільним висунути наступні критерії: 1) спрямованість вправи на прийом або відтворення інформації; 2) форма організації навчання.

Крім того, оскільки інформаційно-практичні вміння безпосередньо пов'язані з використанням ІКТ, їх формування неможливо без застосування даних засобів. Отже, ІКТ повинні бути інтегровані в розроблену нами систему вправ. В якості додаткових критеріїв, які характеризують шляхи та способи використання ІКТ, ми виділяємо також характер програмного забезпечення та режим роботи за характером зв'язку з мережею Інтернет.

Таблиця 1.

Склад проєктувальних умінь учителя гуманітарних дисциплін в умовах інформаційного суспільства (на прикладі вчителя іноземної мови)

№п /п	Групи умінь Класи умінь	Універсальні проєктувальні вміння	Інтегральні інформаційно-практичні проєктувальні вміння
1.	Загальнопедагогічні вміння	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлювати перспективні тенденції розвитку психолого-педагогічної науки в умовах інформаційного суспільства та проєктувати навчальну інформацію, власну діяльність та діяльність учнів з огляду на ці тенденції; – скласти перспективну програму розвитку колективу, групи, окремих учнів, виходячи із стратегічних завдань навчально-виховного процесу; – планувати навчально-виховну діяльність, виходячи із індивідуально-типологічних особливостей учнів, добирати найбільш ефективні методи та засоби впливу на учнівський колектив; – скласти тематичні та календарні плани навчально-виховної роботи; – планувати власну самоосвітню діяльність на тривалий термін. 	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлювати тенденції розвитку ІКТ та шляхи їх використання у педагогічній діяльності; – ставити стратегічні задачі щодо використання ІКТ у навчально-виховному процесі; – планувати навчально-виховну діяльність із використанням ІКТ на рівні курсу навчання та циклу уроків; – планувати шляхи формування інформаційної культури та загальних умінь і навичок учнів; – планувати позакласну діяльність учнів із використанням ІКТ.
2.	Гуманітарно-орієнтовані вміння	<ul style="list-style-type: none"> – формулювати провідні цілі навчально-виховної роботи, спрямовані на реалізацію завдань гуманітаризації та гуманізації освіти; – проєктувати основні напрямки навчально-виховної роботи, спрямовані на формування гармонійно розвинутої особистості учня; – планувати свою діяльність з огляду на перспективні тенденції розвитку гуманістично орієнтованих технологій; – планувати власну педагогічну діяльність у контексті збагачення досвіду гуманістичної поведінки, творчої самореалізації та самовдосконалення. 	<ul style="list-style-type: none"> – ставити стратегічні задачі щодо використання ІКТ у навчально-виховному процесі із урахуванням завдань гуманізації та гуманітаризації освіти; – планувати навчально-виховну діяльність із використанням ІКТ на рівні курсу навчання та циклу уроків з метою формування гуманістичного ідеалу учнів.
3.	Предметно-методичні вміння	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлювати перспективні тенденції розвитку методики викладання ІМ в умовах інформаційного суспільства та проєктувати навчальну інформацію, власну діяльність та діяльність учнів з огляду на ці тенденції; – планувати навчально-виховну діяльність з ІМ, виходячи з індивідуально-типологічних особливостей учнів, добирати найбільш ефективні методи та засоби навчання ІМ; – скласти тематичні та календарні плани з ІМ; – планувати роботу гуртків та тижнів ІМ; – формулювати систему навчально-виховних завдань з ІМ у роботі з колективом, включаючи самостійну та індивідуальну роботу з окремими учнями. 	<ul style="list-style-type: none"> – ставити стратегічні задачі щодо використання ІКТ у навчально-виховному процесі; – планувати навчально-виховну діяльність на рівні курсу навчання та циклу уроків з ІМ засобами ІКТ; – планувати шляхи використання ІКТ у роботі гуртків та тижнів ІМ; – планувати шляхи використання ІКТ у самостійній роботі учнів з ІМ.

Склад конструктивних умінь учителя гуманітарних дисциплін в умовах інформаційного суспільства (на прикладі вчителя іноземної мови)

№п /п	Групи умінь Класи умінь	Універсальні конструктивні вміння	Інтегральні інформаційно-практичні конструктивні вміння
1.	Загальнопедагогічні вміння	<ul style="list-style-type: none"> – формулювати цілі та завдання педагогічної діяльності на рівні окремого уроку та виховного заходу з огляду на вимоги інформаційного суспільства; – складати план навчально-виховного заходу; – добирати оптимальну інформацію, форми та методи для реалізації завдань на уроці з огляду на вікові та індивідуальні особливості учнівського колективу та окремих учнів; – розробляти власні дидактичні та методичні матеріали; – планувати свій час у процесі підготовки до навчально-виховних заходів. 	<ul style="list-style-type: none"> – планувати педагогічну діяльність на рівні окремого уроку та виховного заходу з використанням ІКТ; – добирати інформацію та розробляти навчальні матеріали з метою формування інформаційної культури та загальних умінь і навичок учнів; – планувати самостійну роботу учнів на уроці з використанням ІКТ.
2.	Гуманітарно-орієнтовані вміння	<ul style="list-style-type: none"> – конструювати систему різноманітних форм, методів та прийомів організації гуманістичного виховання; – формулювати цілі та завдання педагогічної діяльності на рівні окремого уроку та виховного заходу з урахуванням завдань гуманізації та гуманітаризації освіти; – складати план навчально-виховного заходу, спрямованого на формування гуманістичного ідеалу. 	<ul style="list-style-type: none"> – планувати педагогічну діяльність на рівні окремого уроку та виховного заходу із використанням ІКТ з урахуванням завдань гуманізації та гуманітаризації освіти; – добирати інформацію та розробляти навчальні матеріали засобами ІКТ.
3.	Предметно-методичні вміння	<ul style="list-style-type: none"> – складати поурочні плани та плани виховних заходів з ІМ; – обирати методи, прийоми, засоби для конкретного навчально-виховного заходу з ІМ; – добирати оптимальну інформацію для навчально-виховного заходу з ІМ; – створювати власні дидактичні та методичні матеріали з ІМ; – планувати систему завдань навчально-виховної діяльності з ІМ з урахуванням завдань індивідуалізації та диференціації навчання. 	<ul style="list-style-type: none"> – планувати педагогічну діяльність на рівні окремого уроку та виховного заходу з ІМ з використанням ІКТ; – планувати використання готових навчальних програм та Інтернет-ресурсів на уроках та позакласних заходах з ІМ; – розробляти власні навчальні матеріали з ІМ, використовуючи засоби ІКТ.

Таким чином, проаналізувавши загальнодидактичні принципи розробки системи вправ для формування професійно-педагогічних умінь та основні засоби ІКТ, виділимо наступні **групи вправ, спрямованих на формування проєктувальних та конструктивних умінь** майбутніх учителів ГД в умовах інформаційного суспільства:

Вправи І групи – мотиваційно-пізнавальні. Їх мета – ознайомлення з основними програмними засобами та Інтернет ресурсами, які можна використовувати в навчально-виховній діяльності, створення мотивації, подолання психологічних бар'єрів студентів-гуманітаріїв щодо їх застосування. Дана мета може бути реалізована, на нашу думку, в процесі планування навчальної діяльності з використання готових комп'ютерних програм та Інтернет ресурсів на рівні фрагменту уроку. За виділеними нами додатковими критеріями (прийом або відтворення інформації, характер програмного забезпечення та зв'язок з мережею Інтернет) вправи даної групи можуть бути поділені на такі підгрупи:

Підгрупа А – рецептивно-репродуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь планувати навчально-виховну діяльність з використанням готових комп'ютерних програм на рівні фрагменту уроку;

Підгрупа Б – рецептивно-репродуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь планувати навчально-виховну діяльність з використанням текстових, табличних, графічних, звукових та відео редакторів на рівні фрагменту уроку;

Підгрупа В – рецептивно-репродуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь планувати навчально-виховну діяльність з використанням Інтернет-ресурсів, он-лайн програм та електронної пошти на рівні фрагменту уроку.

Вправи II групи (тренувально-виконавчі). Їх мета – використання знань та вмінь, набутих на I етапі та їх закріплення на більш творчому рівні, але поки що в чітко визначених ситуаціях. Дана мета може бути реалізована в процесі конструювання власних навчально-методичних матеріалів засобами ІКТ (ППЗ, веб-сайтів, блогів, подкастів, веб-квестів тощо) та планування їх використання на рівні фрагменту уроку. Вправи даної групи можуть бути поділені на такі підгрупи:

Підгрупа А – рецептивно-продуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь розробляти власні ППЗ з використанням програм-оболонок (Hot Potatoes, My Test, Quandary тощо) та планувати їх використання на рівні фрагменту уроку.

Підгрупа Б – рецептивно-продуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь розробляти власні навчально-методичні матеріали з використанням програм пакету Microsoft Office (Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher) та планувати їх використання на рівні фрагменту уроку.

Підгрупа В – рецептивно-продуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь розробляти власні навчально-методичні матеріали за допомогою он-лайн програм та планувати їх використання на рівні фрагменту уроку.

Вправи III групи (рефлексивно-творчі). Їх мета – комплексне використання знань та вмінь, набутих на I та II етапах та їх закріплення на творчому рівні в змінних ситуаціях. Дана мета може бути реалізована в процесі планування навчально-виховної діяльності з використанням як готових, так і самостійно створених навчально-методичних матеріалів засобами ІКТ, а також у комплексі з іншими засобами навчання на рівні окремих уроків, циклу уроків, курсу навчання та позакласної роботи. Відповідно до форм організації навчання вправи даної групи можуть бути поділені на такі підгрупи:

Підгрупа А – продуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь планування навчально-виховної діяльності в процесі аудиторної роботи з використанням ІКТ.

Підгрупа Б – продуктивні вправи, спрямовані на формування вмінь планування навчально-виховної діяльності в процесі позааудиторної роботи з використанням ІКТ.

Висновки. Вважаємо, що запропонована технологія формування проєктувальних та конструктивних умінь майбутніх учителів ГД в умовах інформаційного суспільства може бути інтегрована в процес професійної підготовки вчителів гуманітарного профілю. Реалізація даної технології можлива, на нашу думку, в рамках спекурсів в системі загально-педагогічної та методичної підготовки.

Перспективами подальших досліджень ми вважаємо:

- більш детальний опис професійно-спрямованих вправ розробленої нами технології в рамках конкретних створених нами спекурсів;
- експериментальну перевірку ефективності запропонованої технології;
- розробку завдань, спрямованих на формування проєктувальних та конструктивних умінь, в рамках вивчення педагогічних, спеціальних дисциплін, методики викладання конкретної гуманітарної дисципліни, а також у межах проходження педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмина Н. В. Психологическая структура деятельности учителя / Н. В. Кузьмина. – Гомель : Изд-во Гомельского гос. ун-та, 1976. – 57 с.
2. Слостенин В. А. К вопросу о профессиограмме учителя общеобразовательной школы / В. А. Слостенин // Советская педагогика. – 1973. – № 5. – С. 72–80.
3. Бульвінська О. І. Формування дидактичних умінь у студентів педагогічних університетів України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. І. Бульвінська ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 1998. – 19 с.
4. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : [навчальний посібник : у 2-х ч.] / [за заг. ред. доктора педагогічних наук О. А. Дубасенюк]. – Ч. II : Технології соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів. – Житомир : Житомирський держ. пед. ун-т, 2001. – 192 с.
5. Мастерство и личность учителя. На примере деятельности учителя иностранного языка : [учеб. пособие по проф. подгот. учителя иностр. яз.] / [Пассов Е. И., Кузовлев В. П., Кузовлева Н. Е., Царькова В. Б.]. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Флинта, 2001. – 239 с.
6. Панченко Л. Ф. Професійно-педагогічна підготовка студентів педвузів к использованию новых информационных технологий (на примере гуманитарных факультетов) : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. Ф. Панченко ; Луганский педагогический ин-т им. Т. Г. Шевченко Восточноукраинского ун-та. – Луганск, 1994. – 172 с.

7. Морська Л. І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів : [монографія] / Л. І. Морська. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 243 с.
8. Зимовець О. А. Структура професійних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін на початку XXI століття (на прикладі підготовки вчителів іноземних мов) / О. А. Зимовець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 2009. – № 43. – С. 150–156.
9. Остряньська О. А. Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О. А. Остряньська ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2002. – 20 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kuz'mina N. V. Psikhologicheskaya struktura deyatel'nosti uchitelya [The Psychological Structure of Teachers' Activity] / N. V. Kuz'mina. – Gomel' : Izd-vo Gomel'skogo gos. un-ta, 1976. – 57 s.
2. Slastionin V. A. K voprosu o professiogramme uchitelya obshcheobrazovatel'noy shkoly [On the Secondary School Teachers' Job Analysis] // Sovetskaya pedagogika [Soviet Pedagogy]. – 1973. – № 5. – S.72–80.
3. Bul'vins'ka O. I. Formuvannya dydaktychnykh umin' u studentiv pedagogichnykh universytetiv Ukrainy [Forming Students' Pedagogical Skills of Pedagogical Universities in Ukraine] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets' 13.00.01 "Zagal'na pedagogika ta istoriya pedagogiky" / O. I. Bul'vinska ; Natsional'nyi pedagogichnyi un-t im. M. P. Dragomanova. – Kyiv, 1998. – 19 s.
4. Tekhnologii' profesiyno-pedagogichnoi pidgotovky maibutnikh uchyteliv [Technologies of Future Teachers' Professional-Pedagogical Preparation] : [navchal'nyi posibnyk : u 2-kh kn.]. / [za zag. red. doktora pedagogichnykh nauk O. A. Dubaseniuk]. – Ch. II : Tekhnologii' sotsial'no-pedagogichnoi pidgotovky maibutnikh uchyteliv [Technologies of the Future Teachers' Social-Pedagogical Preparation]. – Zhytomyr : Zhytomyr's'kyi derzh. ped. un-t, 2001. – 192 s.
5. Masterstvo i lichnost' uchitelya. Na primere deyatel'nosti uchitelya inostrannogo yazyka [The Teacher's Skill and Personality. On the Example of a Foreign Language Teacher] : [ucheb. posobie po prof. podgot. uchitelya inostr. yaz.] / [Passov E. I., Kuzovliov V. P., Kuzovliova N. E., Tsar'kova V. B.]. – [2-e izd., ispr. i dop.]. – M. : Flinta, 2001. – 239 s.
6. Panchenko L. F. Professional'no-pedagogicheskaya podgotovka studentov pedvuzov k ispol'zovaniyu novykh informatsionnykh tekhnologii' (na primere gumanitarnykh fakul'tetov) [Students' Professional-Pedagogical Training at Pedagogical Universities to Use New Information Technologies (for Example the Humanitarian Departments)] : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / L. F. Panchenko ; Luganskii pedagogicheskii in-t im. T. G. Shevchenko Vostochnoukrainskogo un-ta. – Lugansk, 1994. – 172 s.
7. Mors'ka L. I. Metodychna systema pidgotovky maibutniogo vchytelia inozemnykh mov do vykorystannia informatsiinykh tekhnologii' u navchanni uchniv [The Methodological System of the Foreign Language Teacher's Preparation to Use the Information Technologies in the Students' Teaching] : [monografiia] / L. I. Mors'ka. – Ternopil' : TNPU im. V. Gnatyuka, 2007. – 243 s.
8. Zymovets' O. A. Sklad profesiinykh umin' maibutnikh uchyteliv gumanitarnykh dystsyplin na pochatku XXI stolittia (na prykladi pidgotovky vchyteliv inozemnykh mov) [Future Humanities Teachers' Professional Skills Contents at the Beginning of the XXI Century (on the Example of Foreign Language Teachers' Preparation)] / O. A. Zymovets' // Visnyk Zhytomyr's'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal]. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. – 2009. – № 43. – S. 150–156.
9. Ostryans'ka O. A. Formuvannya kompleksnykh pedagogichnykh umin' u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [The Complex Formation of Complex of Primary School Teachers' Pedagogical Skills] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 "Teoriya ta metodyka profesiynoi osvity" / O. A. Ostryans'ka ; Khark. derzh. ped. un-t im. G. S. Skovorody. – Kharkiv, 2002. – 20 s.

Матеріал надійшов до редакції 18.09. 2013 р.

Зимовець Е. А. Особенности формирования проектировочных и конструктивных умений будущих учителей гуманитарных дисциплин в условиях информационного общества.

В статье рассматривается проблема формирования проектировочных и конструктивных умений будущих учителей гуманитарных дисциплин в условиях информационного общества. Приведены определения проектировочных и конструктивных умений учителей гуманитарных дисциплин и уточнен состав данных умений с учетом требований информационного общества. Определяется роль информационно-коммуникационных технологий в процессе формирования проектировочных и конструктивных умений будущих учителей гуманитарных дисциплин и предлагается система упражнений, направленных на их формирование, с использованием ИКТ.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, проектировочные умения, конструктивные умения, будущие учителя, гуманитарные дисциплины, информационно-коммуникационные технологии, информационное общество.

Zymovets O. A. Peculiarities of Prospective Humanities Teachers' Project and Constructive Skills Formation in the Informational Society.

The article deals with the problem of prospective humanitarian teachers' project and constructive skills formation in the informational society. The majority of researchers classify teachers' professional skills according to the components of the pedagogical activity: cognitive skills, project skills, constructive skills, communicative skills and organizational skills. The author defines prospective humanities teachers' project skills in the informational society as the system of general pedagogical, humanistically oriented and special-methodological skills connected with setting long-term tasks and planning the educational activity for the course of studies and sets of lessons using traditional and innovative technologies including ICT under ever-changing conditions. To form the skills mentioned above in the process of professional training with the help of ICT the author suggests the following groups of exercises: motivation-cognitive exercises, training-performing exercises and creative-reflexive exercises.

Key words: *professional training, projective skills, constructive skills, prospective teachers, Humanities, informational and communicational technologies, informational society.*